

KS. WOJCIECH GUZEWICZ*

Kościół i parafia diecezji elckiej (cz. 14)

W kolejnej części (czternastej) cyklu pt. *Kościół i parafia diecezji elckiej* zostaną zaprezentowane ośrodki w Lipsku n. Biebrzą, Mikaszówce, dwa w Mikołajkach (pw. Matki Bożej Różańcowej oraz św. Mikołaja) oraz Miłkach. Kręgosłupem każdego opisu uczyniono historię parafii (okoliczności powstania, jej organizacja i rozwój itp.). Z parafią ściśle wiążą się dzieje świątyń – niektóre z nich liczą setki lat i są ważnymi zabytkami architektonicznymi, inne powstały po wojnie, jeszcze inne (kaplice) mieszczą się w obiektach prowizorycznych lub zaadaptowanych. Każdy parafialny budynek sakralny zasłużył sobie na szczegółowy opis z użyciem terminologii architektonicznej stosowanej przy planowaniu kościołów. Ponadto poszczególne opracowania zawierają informacje o lokalnych cmentarzach oraz różnych pomnikach o charakterze religijnym i pozareligijnym, opisy plebanii (zaplecza socjalnego parafii), wykazy miejscowości lub ulic przynależnych do parafii, zestawienia dotychczasowych proboszczów, informacje o wikariuszach oraz innych duchownych działających w parafiach. Ponadto dowiadujemy się o osobach powołanych, wywodzących się z omawianych wspólnot. Bazą bibliograficzną opisów stały się zasadniczo źródła drukowane, prace magisterskie (najczęściej poświęcone parafiom i miejscom kultu) oraz opracowania (literatura przedmiotu) – wykaz bibliografii znajduje się pod każdym opisem parafii.

Lipsk (Matki Bożej Anielskiej)

W średniowieczu przez rzekę Biebrzę niedaleko dzisiejszego Lipska, na granicy puszczy perstuńskiej, prowadził szlak handlowy. Pierwsza osada powstała tu w 1530 r. i nazywała się Lipsko. W 1533 r. zmieniono nazwę na Wola Lipska. Miasto założył tu król Stefan Batory w 1580 r. Nadał mu prawa magdeburskie i herb – łódź z żagle. Mieszczanie uzyskali prawo zakładania browarów, składów soli, jak również byli zwolnieni z różnych opłat. W zamian

* ks. Wojciech Guzewicz – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie Filia w Elku
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6759-0856>; e-mail: wojciech.guzewicz@uwm.edu.pl

król zobowiązał ich do zbudowania w Lipsku domu gościnnego dla kupców oraz ratusza. Lipsk jako miasto zaplanowany został z wielkim rozmachem, miał duży rynek z wychodzącymi kilkunastoma ulicami oraz 775 placów.

Po krótkotrwałym rozwoju miasto zaczęło już w pierwszej połowie XVII wieku upadać. Przyczyną upadku był ogólny regres gospodarki pańszczyźnianej i związany z nim upadek miast w kraju, ale także wojny szwedzkie. W pierwszej połowie XVIII w. nastąpił dalszy kryzys w rozwoju Lipska: przyczyniły się do tego m. in. wojna północna, zaraza z lat 1710-1711 i pożar w 1737 r. W wyniku tych zdarzeń miasto opustoszało, spadła liczba ludności z 1500 osób do ok. 500-600.

W 1795 r. Lipsk znalazł się w zaborze pruskim. W 1807 r. wszedł do Księstwa Warszawskiego, a w 1815 r. do Królestwa Kongresowego. W 1869 r. Lipsk traci prawa miejskie. Odzyskał je w 1983 r. W 1939 r. z tego terenu wyrusza oddział majora Henryka Dobrzańskiego – „Hubala”. W mieście znajduje się tablica upamiętniająca to wydarzenie. Od 1940 r. w okolicy Lipska był budowany system umocnień radzieckich. We wrześniu 1941 r. hitlerowcy wywieźli 99 osób pochodzenia żydowskiego do getta w Grodnie. Tragiczną datą w historii Lipska jest 13 lipca 1943 r., kiedy to wojska hitlerowskie rozstrzelały 50 mieszkańców Lipska na fortach w Naumowiczach koło Grodna. W wyniku działań wojennych miejscowość została mocno zniszczona. Po II wojnie światowej w Lipsku rozwija się przemysł lekki (produkcja podzespołów indukcyjnych oraz maszyn rolniczych). Od lat 90., po upadku największych zakładów przemysłowych, w Lipsku rozwija się turystyka, co jest powiązane z powstaniem Biebrzańskiego Parku Narodowego. Obecnie miasto zamieszkuje ok. 2300 mieszkańców.

Do głównych zabytków miasta zalicza się: układ przestrzenny z drugiej połowy XVI wieku, neogotycki kościół parafialny pw. Matki Bożej Anielskiej, cmentarz żydowski z XIX wieku, dom katolicki z dwudziestolecia międzywojennego, Kopiec Wolności z lat 20. XX wieku oraz cmentarz parafialny z I połowy XIX wieku.

Parafia w Lipsku powstała wraz z założeniem miasta. Pierwsze trzy drewniane kościoły (z 1582 r., 1606 r., 1754 r.) spłonęły. W XIX w. istniały tu (do 1876 r.) bractwa Różańca Świętego i św. Antoniego z Padwy. Zbudowana w 1857 r. prowizoryczna kaplica służyła wiernym do zlikwidowania w 1875 r. (ukazem cara Aleksandra II) parafii, włączonej następnie do parafii Krasnybór, Studzieniczna i Teolin (od 1877 r. do parafii Adamowicze). Dotychczasową kaplicę gubernator suwalski polecił zamknąć, a po dwóch miesiącach rozebrać (1876 r.). Parafię w Lipsku reaktywowano dopiero w 1905 r. W latach 1906-1914 wg planów Adama Piotrowskiego wzniesiono obecną murowaną neogotycką świątynię pw. Matki Bożej Anielskiej, zniszczoną w 1915 r. podczas działań wojennych, a odbudowaną w latach 1920-1925. Obiekt ten konsekrował bp Stanisław Łukomski 8 września 1929 r.

Równocześnie z parafią katolicką utworzono w Lipsku parafię prawosławną, która w latach 1615-1875 była greckokatolicka. W 1879 r. władze rosyjskie wybudowały cerkiew prawosławną, poświęconą w 1880 r. Przy cerkwi działało Bractwo Narodzenia Najświętszej Bogurodzicy (reaktywowane w 1892 r.). Po ukazie tolerancyjnym w 1905 r. wierni przyłączyli się do parafii katolickiej, a cerkiew rozebrano w 1937 r. lub w 1940 r. Stała ona w miejscu, gdzie obecnie znajduje się „Kopiec Wolności”. Przy niej mieścił się cmentarz grzebalny.

Świątynia pw. Matki Bożej Anielskiej jest neogotycka na planie krzyża łacińskiego, nieorientowana, z prezbiterium opartym na południe. Jest to typ kościoła bazylikowego. Długość świątyni wynosi 46 m, szerokość 34 m, wysokość do sklepienia 25 m, zaś wieże, zakończone krzyżami, mają 56 m wysokości. Kościół wykonano z czerwonej cegły, tworzy on foremną i okazałą bryłę architektoniczną.

Nawa główna jest dwukrotnie szersza niż obydwie nawy boczne. Prezbiterium zbudowano na planie prostokąta, a zakończone jest trójboczną absydą. Do boków prezbiterium przylegają przybudówki: w lewej znajduje się zakrystia, a w prawej kaplica. Ołtarz główny jednoosiowy, wykonany z dębu, posiadający liczne złocenia. Jest to ołtarz Matki Bożej Anielskiej z figurą Matki Boskiej Anielskiej. W centralnej części znajduje się obraz Jezusa Chrystusa sprawującego sąd nad światem. Obraz ten odsłania i zasłania figurę Matki Bożej. Po lewej i prawej stronie ołtarza znajdują się dwie figury: św. Piotra i św. Pawła. W ołtarzu tym znajduje się także tabernakulum, nad którym umiejscowiono tron – miejsce na monstrancję z Najświętszym Sakramentem.

W prawej nawie bocznej znajduje się kaplica, a w niej ołtarz w stylu bizantyjskim i obraz łaskami słynący Matki Bożej z Dzieciątkiem, zwany także Matką Bożą Bazylianą. Obraz początkowo należał do kościoła unickiego w Skiblewie (trafił tam najprawdopodobniej z Wileńszczyzny), skąd został przewieziony do Lipska w połowie XIX w. Po 1875 r. (do ok. 1908 r.) był on w posiadaniu prawosławnej cerkwi w Lipsku. Jest to dzieło nieznanego autora z XV w. Obraz namalowano na desce lipowej. W 1892 r. prawosławni ufundowali Matce Bożej i Dzieciątku Jezus metalową szatę jako wotum dziękczynne za ocalenie od zarazy. Po reaktywowaniu parafii katolickiej, w latach 1928-1929, w bocznej kaplicy zbudowano specjalny ołtarz, na którym umieszczono obraz Bazylianki. 21 czerwca 1931 r. na XXV-lecie reaktywowania parafii rzymskokatolickiej wdzięczni wyznawcy za opiekę i łaskę, jakich doznali za pośrednictwem obrazu, sprawili bogate korony dla Matki Bożej i Dzieciątka Jezus. Nowe korony pobłogosławił Ojciec Święty Jan Paweł II 8 czerwca 1999 r. w Elku, a zostały one nałożone przez abpa Józefa Michalika z Przemyśla 2 sierpnia 2001 r.

W lewej nawie bocznej znajduje się ołtarz Najświętszego Serca Jezusowego (jest to najskromniejszy ołtarz, jeśli chodzi o formę, gabaryty i wykonanie). Zbudowany został z drewna dębowego, ma skromne złocenia, figurę oraz obraz Jezusa Miłosiernego.

Naprzeciw ołtarza głównego znajduje się chór muzyczny z ceglana balustradą. Organy znajdujące się w kościele zostały wyprodukowane w Warszawie w 1927 r. przez Wojciecha Gratko. Są to organy dwumanualowe, szesnastogłosowe, pneumatyczne. Piszczalki są cynowo-metalowe, niektóre drewniane, flety drewniane.

Warto też wspomnieć, iż z parafii Lipsk pochodzą dwie błogosławione niewiasty, beatyfikowane przez papieża Jana Pawła II – Marianna Biernacka (w grupie 108 męczenników II wojny światowej 13 czerwca 1999 r. w Warszawie) i s. Maria Sergia Julia od Matki Bożej Bolesnej Rapiej CSFN (w gronie nazaretańskich męczennic z Nowogródka 5 marca 2000 r. w Rzymie).

Na terenie parafii znajduje się kaplica filialna pw. Matki Bożej Częstochowskiej w Jasionowie. Wzniesiono ją w 1979 r. przy mogile 58 mieszkańców z tej miejscowości, pomordowanych podczas II wojny światowej. Jest to obiekt murowany o następujących wymiarach: długość 8 m, szerokość 4 m, wysokość do szczytu ok. 8 m; dach dwuspadowy, pokryty blachą, zakończony z jednej strony niewielką wieżyczką i krzyżem, a z drugiej tylko samym krzyżem. Wnętrze kaplicy może pomieścić ok. 40 osób. Msze św. odprawiane są tutaj regularnie co niedziela od maja do listopada.

Cmentarz parafialny, odległy od kościoła o ok. 1 km, został założony prawdopodobnie na początku XIX w. i ma ponad 2 ha. Otacza go kamienny mur. Pierwotnie grzebano ciała zmarłych na cmentarzu przykościelnym. Miał on 75 metrów długości, 53 metry szerokości i otoczony był kamiennym parkanem.

Plebania to obiekt drewniany, zbudowany w okresie międzywojennym przez ks. Antoniego Kuklewicza i mający wymiary ok. 25 m na 15 m.

Od 2002 r. Lipsk jest siedzibą dekanatu pw. bł. Męczennic Marianny Biernackiej i s. Julii Sergii Rapiej. W jego skład wchodzi 6 parafii: Jaminy, Krasnybór, Lipsk, Mikaszówka, Rygałówka i Sztabin.

W 1925 r. do parafii należało ok. 3600 wiernych, w 1974 r. – 3500, w 1997 r. – 4500, a w 2017 r. – 4200. Obecnie zamieszkują oni następujące miejscowości: Dulkowszczyzna, Jasionowo, Kolonie Lipsk, Krasne, Kurianka Wieś, Kurianka Kolonie, Lipsk, Nowy Lipsk, Podwołkusze, Rogożyn Nowy, Rogożyn Stary, Rogożynek, Rubcowo, Skieblewo, Skieblewo Kolonie, Wyżarne i Żabickie.

Od momentu reaktywacji parafii funkcję proboszczów pełnili kolejno: ks. Stanisław Zalewski (1905-1921), ks. Antoni Kuklewicz (1921-1937), ks. Stanisław Dąbrowski (1937-1945), ks. Józef Kębliński (1945-1973), ks. Tadeusz Nowicki (1973-1975), ks. Tadeusz Zajączkowski (1975-1997), ks. Jerzy Lubak (1997-2017) i ks. Waldemar Sawicki (od 2017 r.). Obok proboszcza w parafii pracuje zwykle jeszcze jeden kapłan.

Z parafii pochodzą m.in.: ks. Henryk Pietrewicz SDB, o. Jan Karczewski OFM Cap., ks. Paweł Zajko, s. Teresa Krzywicka RM, s. Teresa Roszkowska FMA, s. Janina Parafieńczyk FMA oraz s. Teresa Chomiczewska SNMP.

J. Wiśniewski, *Dzieje osadnictwa w powiecie augustowskim od XV w do końca XVIII wieku*, w: *Studia i materiały do dziejów Pojezierza Augustowskiego*, red. J. Antoniewicz, Białystok 1967, s. 13-294; A. Szeremeta, *Lipsk w XVI-XVIII wieku*, w: *Lipsk nad Biebrzą – monografia historyczna do 1914*, red. Z. Koszyła, Białystok 1980, s. 9-55; J. Czartoszewski, *Dzieje parafii Lipsk w diecezji augustowskiej czyli sejneńskiej w latach 1818-1925*, Łomża 1993 [mps BWSDL]; R. Sztukowski, *Lipsk – moja mała Ojczyzna*, Lipsk 2000; M. Wrzeszcz, *Lipsk*, „Encyklopedia Katolicka”, t. 10, Lublin 2004, kol. 1125-1126; W. Guzewicz, *Lipsk i okolice. Studium historyczne parafii dekanatu Lipsk*, Elk 2009, s. 29-41; W. Guzewicz, „*Ja pójdę za nią*”. *Błogosławiona Marianna Biernacka (1888-1943)*, Elk 2010; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2012. Stan z 15 września 2012 r. w roku Jubileuszu XX-lecia istnienia Diecezji Elckiej*, red. A. Skowroński i in., Elk 2012, s. 356-358; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2017: w roku Jubileuszu XXV-lecia istnienia Diecezji Elckiej. Stan na 1 października 2017 r.*, [opr. M. Maczan], Elk 2017, s. 160.

Mikaszówka (Św. Marii Magdaleny)

Miejscowość Mikaszówka powstała najprawdopodobniej w połowie XVII w. Początkowo była to osada puszczańska, w której produkowano żelazo z miejscowej rudy. Po raz pierwszy wymienia ją spis z 1668 r., który także poddaje nazwiska rodów w niej pracujących (Domuratów i Skrodzkich).

Powołanie parafii w Mikaszówce poprzedził projekt utworzenia ośrodka duszpasterskiego w Strzelcowiźnie. Motywowane to było tym, iż miejscowości, które miały by tworzyć nową parafię, znajdowały się w znacznej odległości od macierzystego kościoła w Sejnach. Mimo wyasygnowania pieniędzy z budżetu państwa i opracowania projektu kościoła nie rozpoczęto budowy. Wobec tego rząd carski 29 maja 1889 r. zmienił decyzję i zakazał jakichkolwiek działań zmierzających w tym kierunku. Do sprawy powrócono dopiero po 1905 r. Wówczas to mieszkańcy Mikaszówki i okolicznych miejscowości informowali rząd, że zbudowali już plebanię i ofiarowali sześć morgów ziemi. Zapewnili, że pokryją wszystkie koszty związane z utrzymaniem księdza. W rok później rząd udzielił pozwolenia. Dekret erygujący parafię w Mikaszówce wydał ks. Józef Antonowicz dnia 27 kwietnia 1907r.

Świątynia pw. św. Marii Magdaleny w Mikaszówce została zbudowana w 1907 r. w miejscu, gdzie znajdowała się kaplica cmentarna. Powstała ona dzięki staraniom ks. Michała Piaszczyńskiego, pierwszego proboszcza parafii, oraz tutejszych parafian. Jest to kościół drewniany, jednonawowy, z transeptem i absydą wieloboczną od strony wschodniej, zbudowany na planie krzyża greckiego. Długość kościoła wynosi 23 m, szerokość 6,5 m, wysokość (do sufitu) 9 m. W fasadzie usytuowane są dwie wieże o wysokości 14 m. Ogólna powierzchnia świątyni to 230 m².

W czasie obchodów 300-lecia obrony Częstochowy i obrania Maryi na Królową Polski parafianie tutejsi ufundowali jako votum obraz Matki Boskiej Częstochowskiej oraz obraz św. Marii Magdaleny pędzla malarza K. Danilew-

skiego. Oba obrazy zostały poświęcone 22 lipca 1956 r. i umiejscowione w ołtarzu głównym.

Ołtarz główny – noszący imię św. Marii Magdaleny – znajduje się w centralnej części świątyni i zajmuje całą szerokość prezbiterium. Ołtarz jest architektoniczny, dwupolowy. W polu głównym znajduje się obraz św. Marii Magdaleny, który stanowi zasłonę dla obrazu Matki Bożej Częstochowskiej. Poniżej obrazu tabernakulum w formie szafki dwudrzwiowej, ujętej z obu stron kolumnkami.

Ołtarz boczny św. Józefa został usytuowany w ramieniu transeptu, po stronie północnej kościoła. W centrum duży, prostokątny obraz św. Józefa w towarzystwie Jezusa. Po przeciwnej stronie transeptu znajduje się ołtarz boczny św. Antoniego usytuowany został, z obrazem Świętego trzymającego na rękę Dzieciątka Jezus.

Na uwagę zasługuje także obraz Matki Boruńskiej z Dzieciątkiem Jezus. Umiejscowiony jest na jednej ze ścian prezbiterium. W wyposażeniu kościoła wzrok przykuwają także rzeźbione w drewnie, sześciogłosowe organy z około 1910 r., umiejscowione na balkonie chórowym. Prospekt organowy jest jedno-sekcyjny i nawiązuje do stylu klasycystycznego. Stacje Drogi Krzyżowej wykonano i poświęcono w 1908 r.

Wokół kościoła rozciąga się cmentarz przykościelny (dawniej chowano tutaj zmarłych), na którym są m.in. zabytkowa dzwonnica z początków powstawania parafii, pomnik poświęcony ks. Stanisławowi Maciątkowi i ks. Stanisławowi Kostynowiczowi, wywiezionych stąd przez Niemców do obozów koncentracyjnych i tam zamordowanych oraz miejsce upamiętniające ofiary Obławy Augustowskiej.

Na terenie parafii znajdują się dwie kaplice. Pierwsza, pw. św. Anny w Rudawce, powstała najprawdopodobniej w pierwszej połowie XVIII w., a wybudowali ją kameduli węgierscy. Po zniesieniu zakonu kamedułów trwał o nią spór pomiędzy łacinnikami a unitami. W 1815 r. ustalono, iż na odpust św. Anny według kalendarza gregoriańskiego będzie tam sprawował Mszę św. ksiądz rzymskokatolicki, a według kalendarza juliańskiego ksiądz grekokatolicki. W 1920 r. kaplicę przejęli katolicy (należała do parafii w Teolinie). Kaplicę o długości 10 m, szerokości 5 m i wysokości do 8 m zbudowano z drewna.

Druga kaplica, pw. św. Franciszka, znajduje się w Strzelcowiźnie i została wybudowana na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia. Wmurowania kamienia węgielnego dokonał bp Juliusz Paetz 3 maja 1991 r. Kaplicę w Strzelcowiźnie zbudowano z pustaków i bloczków silikatowych. Jest ona wydłużona, jednonawowa, nakryta dachem dwuspadowym. Długość kaplicy wynosi 21 m, szerokość 10 m, wysokość 10 m.

Plebanię stanowi budynek drewniany, na murowanej podmurówce, piętrowy, z zagospodarowanym poddaszem, powstały na początku lat osiemdziesiątych ubiegłego stulecia, a generalnie odnowiony za czasów ks. Andrzeja Borkowskiego.

Cmentarz parafialny ulokowany jest na skraju miejscowości, w odległości ok. 0,5 km od kościoła. Powstał on wraz z utworzeniem w Mikaszówce parafii. Jego powierzchnia sięga ok. 1,5 ha. W centralny punkcie cmentarza znajduje się kaplica, wzniesiona na grobie ks. Sławomira Wasilczyka, kapłana pochodzącego z parafii Mikaszówka. Obok cmentarza parafialnego jest jeszcze jeden cmentarz grzebalny – w Rudawce. Najprawdopodobniej został on założony wraz z wybudowaniem tu kaplicy. Umiejscowiony jest wokół kaplicy i otoczony siatką z metalowymi słupkami. Najstarsze zachowane groby z tego cmentarza pochodzą z okresu międzywojennego.

W 1925 r. do parafii należało 1500 osób, w 1974 r. – 1850, w. 1997 r. – 1250, a w 2017 r. – 800. Obecnie miejscowości zamieszkałe przez parafian to: Dworczyisko, Frącki – Kolonie, Gruszki, Hanus, Jazy, Kielmin, Kudrynki, Lipiny, Lubinowo, Mikaszówka, Muły, Osieniki, Okółek, Perkuć, Rudawka, Rygół, Strzelcoviżna i Wołkusz.

Od powstania parafii funkcję proboszczów pełnili kolejno: ks. Michał Piaszczyński (1907-1912), ks. Mateusz Plauszinajtys (1912-1919), ks. Wincenty Powalkis (1919-1923), ks. Franciszek Łuba (1923-1924), ks. Józef Przekop (1924-1926), ks. Józef Lorent (1926-1930), ks. Michał Piaszczyński – drugi raz (1930-1934), ks. Stanisław Maciątek (1934-1937), ks. Stanisław Konstantynowicz (1937-1940), ks. Wincenty Gogas (1940-1945), ks. Jakub Kondracki (1945-1951), ks. Stanisław Kossakowski (1951-1956), ks. Florian Szablowski (1956-1966), ks. Eugeniusz Berezowski (1966-1969), ks. Tadeusz Nowicki (1969-1973), ks. Tadeusz Zajączkowski (1973-1975), ks. Marian Borkowski (1975-1985), ks. Antoni Bednarski (1985-1995), ks. Andrzej Jarzabek (1995-2003), ks. Mirosław Mścichowski (2003-2011), ks. Andrzej Borkowski (od 2011 r.).

Z parafii pochodzą m.in.: ks. Tadeusz Masłowski CRL, ks. Stanisław Ślusarek, ks. dr Andrzej Masłowski, ks. dr hab. Stanisław Strękowski, ks. Sławomir Wasilczyk, ks. Marek Waluś, ks. prof. dr hab. Wojciech Guzewicz, ks. Roland Waluś, ks. Michał Hańczyc, s. Barbara Lisowska SM, s. Maria Anasztazja Dadura ABMV, s. Maria Kuźnicka SSCJ, s. Bożena Olszewska SAC, s. Alicja Skiba SNMP, s. Hanna Olszewska ZMBM, br. Jan Nieścier OCE.

J. Wiśniewski, *Dzieje osadnictwa w powiecie augustowskim od XV w do końca XVIII wieku*, w: *Studia i materiały do dziejów Pojezierza Augustowskiego*, red. J. Antoniewicz, Białystok 1967, s. 13-294; S. Wasilczyk, *Dzieje parafii Mikaszówka 1907-1989*, Łomża 1991 [mps BWSDL]; W. Guzewicz, *Parafia Mikaszówka 1907-2007*, „Episteme”, 61(2007); W. Guzewicz, *Lipsk i okolice. Studium historyczne parafii dekanatu Lipsk*, Ełk 2009, s. 43-56; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2012. Stan z 15 września 2012 r. w roku Jubileuszu XX-lecia istnienia Diecezji Elckiej*, red. A. Skowroński i in., Ełk 2012, s. 359-361; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2017: w roku Jubileuszu XXV-lecia istnienia Diecezji Elckiej. Stan na 1 października 2017 r.*, [opr. M. Maczan], Ełk 2017, s. 161.

Mikołajki (Matki Bożej Różańcowej)

Mikołajki były w średniowieczu osiedlem rybackim, wymienianym m.in. już w 1444 r. Z tego też okresu pochodzi kaplica pw. św. Mikołaja, umiejscowiona na wzgórzu wiatracznym. Jej patronowi – św. Mikołajowi – miasto zadzięcza swoją nazwę. Na przestrzeni wieków Mikołajki były często niszczone przez pożary i wojny, jak na przykład w 1656 r. w czasie najazdu Tatarów, podczas wojny 7-letniej (1756-1763) oraz I wojny światowej. Prawa miejskie Mikołajki uzyskały w 1726 r. Po drugiej wojnie światowej na opuszczone przez Niemców i Mazurów tereny przybyła ludność polska z terenów wschodnich, głównie Wileńszczyzny i Grodzieńszczyzny. Parafię pw. Matki Bożej Różańcowej w Mikołajkach erygował ówczesny administrator diecezji warmińskiej ks. Teodor Bensch 1 września 1948 r. Obecnie wchodzi w skład dekanatu mikołajskiego (pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika).

W okresie reformacji powstał tu zbór ewangelicki. Po raz pierwszy kościół ewangelicki jest wymieniony w 1535 r. Spalony przez Tatarów, został odbudowany w latach 1686-1688. Po prawie dwustu latach istnienia świątynia ta została rozebrana, a w jej miejsce wybudowano nową (1840-1842), wieżę zaś w 1880 r.

Katolicy mieli tu swoje oratorium już w roku 1901. Odprawiano w nim Mszę św. najpierw co 4, a potem co 3 tygodnie. Placówkę tę obsługiwali kapłani z Pizsa i Mrągowa. Obok domu kościelnego zakupiono plac i zaczęto gromadzić materiał na budowę kościoła. Zrobiono plany architektoniczne i sporządzono projekt, który został zatwierdzony, lecz do budowy kościoła nie doszło z powodu wybuchu II wojny światowej.

Kościół katolicki pw. Matki Bożej Różańcowej przed II wojną światową był własnością ewangelików (Ewangelicki Dom Ludowy, w którym urządzano wieczorki, przedstawienia, katechizowano dzieci itp.). Od września 1948 r. rozpoczęto przystosowanie zdewastowanego Domu Ludowego do potrzeb katolickiego kultu religijnego. Obiekt poświęcił ks. Władysław Dudziak, proboszcz z Mrągowa. Z biegiem czasu powiększono obiekt (np. z jednego mieszkania zrobiono prezbiterium) i dobudowano doń wieżę według projektu p. Jerzego Matłocha z Mikołajek (dla upamiętnienia IV pielgrzymki papieża Jana Pawła II do Ojczyzny). Na ścianie tęczowej (głównej) namalowano panoramiczną scenę objawień Matki Bożej w Gietrzwałdzie z 1877 roku. Kościół został zbudowany z czerwonej cegły na planie prostokąta; jest jednonawowy i ma wymiary 25 m długości i 11 m szerokości. W 1994 r. na placu przy kościele wybudowana została grota Matki Bożej Różańcowej z Lourdes.

Wewnątrz centralne miejsce zimuje prezbiterium. Na jego ścianie głównej umieszczono tabernakulum, a nad nim witraż przedstawiający Chrystusa podczas Ostatniej Wieczerzy projektu H. Bożyka z Krakowa. Obok tabernakulum znajduje się obraz Matki Bożej Częstochowskiej. Ołtarz eucharystyczny został wykonany z drewna sosnowego; pod jego mensą – płaskorzeźba przedstawiająca Baranka leżącego na księdze. Na uwagę zasługuje także kuta, bogato zdo-

biona chrzcielnica, która kształtem przypomina krzew winogronowy. W 2007 r. zostały wykonane nowe dębowe ołtarze boczne: Ołtarz Miłosierdzia Bożego (znajduje się tu obraz Jezusa Miłosiernego i św. Siostry Faustyny) i Ołtarz Matki Bożej (figura Matki Bożej Fatimskiej oraz obraz Matki Bożej Nieustającej Pomocy).

Cmentarz komunalny znajduje się przy ul. Kolejowej i ma powierzchnię ok. 1 ha. W jego centralnym miejscu stoi kaplica przedpogrzebowa, zbudowana na planie prostokąta, o wymiarach 7 m x 15 m.

Obecna plebania została wybudowana z pustaków i suporeksu w kształcie litery „L” na początku XXI wieku (początek budowy to 2008 r.).

W 1997 r. liczbę parafian podawano na ok. 2100 osób, a w 2017 r. na ok. 1900. Teren parafii obejmuje 9 miejscowości, tj. Mikołajki (ulice: Kajki, Kowalska, Leśna, Mrągowska, Okrężna, Pl. Kościelny, Pl. Wolności, 3 Maja, Spacerowa, Warszawska), Dybowo, Kulinowo, Lubiewo, Nowe Sady, Prawdowo, Stare Sady, Stawek i Zimowo.

Po 1945 r. proboszczami parafii byli: ks. Władysław Dudziak (1948), ks. Jan Lachota (1948-1967), ks. Józef Łapiński (1967-1974), ks. Stanisław Bielawski (1975-1996), ks. Stanisław Gadomski (1996-2004), ks. dr Jerzy Szorc (2004-2016) i ks. Tadeusz Edward Machaj (od 2016 r.). Do niedawna obok proboszcza w parafii pracował jeszcze jeden kapłan. Z parafii pochodzą m.in. ks. Bolesław Leszczyński, ks. Rafał Wierciszewski, ks. Marcin Nowalski oraz ks. Piotr Majewski.

Mrągowo. Z dziejów miasta i powiatu, red. A. Wakar, Olsztyn 1975; *Walka ducha z materią, czyli historia krzyży w Mikołajkach*, „Posłaniec Warmiński” 1990, nr 13, s. 8; M. Wojciechowska, *Organizacja i formy duszpasterstwa parafii Matki Bożej Różańcowej w Mikołajkach w latach 1945-2000*, Olsztyn 2001 [mps BUWM]; J. Sikora, *Z wizytą w parafii Matki Bożej Różańcowej w Mikołajkach*, „Martyria” 2007, nr 2, s. 8, 24; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2012. Stan z 15 września 2012 r. w roku Jubileuszu XX-lecia istnienia Diecezji Elckiej*, red. A. Skowroński i in., Elk 2012, s. 362-364; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2017: w roku Jubileuszu XXV-lecia istnienia Diecezji Elckiej. Stan na 1 października 2017 r.*, [opr. M. Maczan], Elk 2017, s. 162.

Mikołajki (Św. Mikołaja)

Parafię erygował bp Edmund Piszcz 1 lipca 1990 r. Dziś należy do dekanatu Mikołajki pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika i stanowi jego siedzibę (oprócz tej parafii w skład dekanatu wchodzi jeszcze ośrodki w Baranowie – pw. NMP Matki Kościoła, Kosewie – pw. św. Maksymiliana Marii Kolbego, Mikołajkach – pw. Matki Bożej Różańcowej, Ukcie – pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, Użrankach – pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła oraz Woźniach – pw. św. Maksymiliana Marii Kolbego). Pierwszym miejscem kultu była drewniana kaplica wzniesiona w grudniu 1990 r. Służyła ona wiernym do momentu wybudowania kościoła parafialnego, po czym została zamieniona na kaplicę przedpogrzebową.

Kościół według projektu mgr inż. A. Juchniewicza zaczęto wznosić w 1998 r. 6 grudnia 2003 r. bp J. Mazur dokonał wmurowania kamienia węgielnego, a 19 października 2008 r. poświęcił go. Jest to współczesna budowla, luźno nawiązująca do tradycji mazurskiego budownictwa sakralnego. Kościół zbudowany został z cegły sylikatowej, na zewnątrz obłożonej cegłą klinkierową. Jest to świątynia jednonawowa, w kształcie krzyża łacińskiego, z wieżą od strony zachodniej. Ramiona krzyża łacińskiego stanowią kaplice. Świątynia ma następujące wymiary: 53 m długości, 14 m szerokości, 12 m wysokości. W fasadzie na osi głównej umieszczona jest trójkondygnacyjna wieża o wysokości 32 m, zbudowana na planie kwadratu, wysunięta przed lico muru.

W prezbiterium wisi wykonany z jasnego drewna 8-metrowy krzyż z rzeźbą Chrystusa. Poniżej umieszczone jest tabernakulum w formie szafki, wmurowane w ścianę. Na ścianie pod ramionami krzyża wiszą obrazy olejne pędzla E. Wróbla z Tarnowa, przedstawiające św. Mikołaja (od strony północnej) i Matkę Bożą Nieustającej Pomocy (od strony południowej). Ołtarz soborowy – to prosty kamienny stół o wymiarach 2 m x 1 m, wsparty na jednej nodze z szarego marmuru, zwężającej się ku dołowi. W tym samym stylu i z tego samego materiału wykonana jest ambonka stojąca po stronie północnej.

W kościele mieszczą się dwie kaplice. W kaplicy północnej znajduje się m.in. obraz Matki Bożej Ostrobramskiej oraz tablica upamiętniająca ofiary obozów koncentracyjnych. Wyposażenie drugiej kaplicy (umiejscowionej od strony południowej kościoła) stanowią m.in. obrazy Matki Bożej Częstochowskiej i Jezusa Miłosiernego, przeniesione z byłej kaplicy parafialnej.

Na terenie parafii znajduje się także jedna kaplica filialna – w Tałtach. Powstała ona na początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia z budynku będącego dawniej własnością urzędu wojewódzkiego. Jest to obiekt murowany o wymiarach: 20 m długości, 10 m szerokości i 7 m wysokości. Do budynku dobudowana jest drewniana wieża o wysokości 12 m, zakończona metalowym krzyżem, wysunięta przed lico budynku; w niej znajduje się wejście do świątyni. W prezbiterium umiejscowiono obraz Matki Bożej Miłosierdzia oraz tabernakulum.

Parafia korzysta z cmentarza komunalnego przy ul. Kolejowej.

Budynek plebanii przylega bezpośrednio do kościoła. Całkowita powierzchnia plebanii wynosi 120 m².

W 1997 r. liczbę parafian szacowano na ok. 2100 osób, a w 2017 r. na ok. 1850. Zamieszkują oni 4 miejscowości: Mikołajki (ulice: Czapla, Dąbrowskiego, Dybowska, Ełcka, Fasolkowa, Kolejowa, Kościuszki, Ks. Jerzego Popiełuszki, Króla Sielaw, Łabędzia, Ługanie, Ogrodowa, Orla, Orzyszowa, Osiedle Kormoranów, Papieża Jana Pawła II, Ptasia, Rybacka, Słoneczna, Szkolna, Wileńska i Złotych Kłosów), Mikołajki Kolonię, Tałty Kolonię, Tałty.

Pierwszym proboszczem parafii był ks. Jarema Sykulski (1990-1993), a po nim ks. Stanisław Czaplicki (1993-1996), ks. Andrzej Bryg (1996-2016) i ks. Marek Świąch (od 2016 r.). Obok proboszcza w parafii pracuje jeden wikariusz.

A. Pawlak, *Pierwsza pasterka w nowym kościele w Mikołajkach*, „Martyria” 2000, nr 2, s. 13; A. Bryg, *Budowa Kościoła parafialnego jako element zmian postaw religijnych na przykładzie Mikołajek*, Olsztyn 2001 [mps BUWM]; D. Czaplińska, *Dzieje parafii świętego Mikołaja w Mikołajkach Mazurskich*, Olsztyn 2005 [mps BUWM]; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2012. Stan z 15 września 2012 r. w roku Jubileuszu XX-lecia istnienia Diecezji Elckiej*, red. A. Skowroński i in., Elk 2012, s. 365-367; J. Sikora, *Z wizytą w parafii św. Mikołaja w Mikołajkach*, „Martyria” 2013, nr 9, s. 18, 24; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2017: w roku Jubileuszu XXV-lecia istnienia Diecezji Elckiej. Stan na 1 października 2017 r.*, [opr. M. Maczan], Elk 2017, s. 163.

Miłki (Matki Bożej Królowej Polski)

Miłki założył w 1475 r. niejaki Miłek, sołtys z Kamionek, na otrzymanych od komtura krzyżackiego z Pokarmina pięćdziesięciu włókach ziemi. Miała to być wieś niemiecka, jednakże od początku zasiedliła ją ludność polska. Szkołę w Miłkach protokoły wizytacyjne wymieniały już w 1529 r., zatem to najstarsza szkoła wiejska w tej części Mazur. Parafia katolicka w Miłkach powstała w drugiej połowie XV w. W 1481 r. komtur Brandenburga Jan Tieffen prezentował na probostwo Mikołaja, kapłana archidiecezji gnieźnieńskiej. Na początku XVI w. Miłki należały do dekanatu reszelskiego, po reformacji pozostawały protestanckie aż do końca drugiej wojny światowej. Z pastorów tutejszych należy wymienić Ferdynanda Schragego, współpracownika Gustawa Gizewiusza, propagatora języka polskiego w mazurskich szkołach, oraz Fryderyka Mortzfelda, autora kilkudziesięciu pieśni polskiego kancjonału, wydane w 1684 r. w Królewcu. W Miłkach urodził się też pastor Jan Jakub Hoynovius (1653-1698), tłumacz na język polski pieśni religijnych, zamieszczanych w różnych kancjonałach. Po 1945 r. wyniku zmian politycznych, w Miłkach osiedliła się ludność katolicka, która przejęła gmach kościoła protestanckiego. Parafię rzymskokatolicką reaktywowano tu w 1962 r. Obecnie należy do dekanatu orzyckiego.

Kościół w Miłkach jest najstarszym z zachowanych kościołów na Mazurach. Wzniesiono go w stylu gotyckim pod koniec XV w. W 1656 r. kościół został spalony przez Tatarów. Odbudowa trwała trzynaście lat; w dwa lata po pożarze, w roku 1658, kościół otrzymał dzwon. Prawdopodobnie właśnie wtedy, podczas odbudowy, do bryły kościoła dobudowano od strony zachodniej barokową wieżę. Jest to kościół jednonawowy, zbudowany z cegły i kamienia polnego, na planie prostokąta, z wyodrębnionym prezbiterium zakończonym absydą oraz zakrystią od wschodu.

Ołtarz główny (późnorennesansowy) pochodzi sprzed 1688 r. Jest on architektoniczny, jednoosiowy, trójkondygnacyjny, o wyraźnych podziałach horyzontalnych (gzymsy, architrawy) oraz wertykalnych (kolumny). Jego wymiary wynoszą 260 cm na 500 cm. Pierwotnie katolicki z Grupą Ukrzyżowania w środku, po roku 1770 ambonowy, po II wojnie światowej znowu katolicki. Retabulum umieszczone na murowanej mensie składa się z predelli, nadbudowy pierwszej kondygnacji zakończonej rozbudowanym gzymsem, II kondy-

gnacji oraz III kondygnacji, tj. zwieńczenia. Najniższą kondygnację, tzw. predellę (podstawę ołtarza), zdobi obraz olejny na desce przedstawiający *Ostatnią Wieczerzę*. Umieszczono go tam wtórnie, tj. nie stanowił on pierwotnego elementu wystroju ołtarza. Centralne miejsce w pierwszej kondygnacji zajmuje XIX-wieczny obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem Jezus. Jest to współczesna kopia obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej. Po bokach obrazu kolumny o korynckich głowicach oraz cztery płyciny malarskie w obramieniach rzeźbiarskich. W polu prawym widzimy półpostać św. Jana Chrzciciela w prostokącie zamkniętym górą półokrągło z uskrzydłonymi główkami putt, nieco niżej większy owal – na ciemnym tle werset z Ewangelii św. Mateusza: „Pojdźcie do mnie wszyscy, którzyście spracowani y obciążeni, a Ja wam sprawię odpocznienie”. Napis ten okala rama zdobiona motywem liści laurowych. Z lewej strony od widza półpostać Mojżesza, poniżej herb i litery rodu Kietliczów (niem. von Kittlitzsch FWVK) oraz data „Anno 1688”, zamknięte podobnie jak prawa strona. Na zewnątrz uszaki proste w formie płaskich z dekoracją okuciową zakończone podestami, na których umieszczono rzeźby aniołów. Kondygnacja druga jest również trójdzielna. Miejsce centralne stanowi nisza bogato zdobiona w narożach, ze stylizowaną roślinnością – motyw winorośli. Podczas ostatniej konserwacji usunięto wtórny obraz św. Teresy, odkrywając głębiej niszy z czarnym tłem (wykonanym w technice temperowej), w której umieszczono rzeźbę Chrystusa Pantokratora. Po lewej i prawej stronie, na zewnątrz rzeźby, postaci Matki Bożej oraz św. Jana. Kondygnacją trzecią ołtarza jest mocno rozbudowane zwieńczenie, którego centralne miejsce zajmuje rzeźba pelikana karmiącego młode – symbol Chrystusa. Pierwotnie częścią ołtarza była ośmioboczna ambona, której powierzchnie pokryto półpostaciami ewangelistów i pejzażem.

Ołtarz soborowy to stół z drewna, ozdobiony, nawiązujący do głównego ołtarza z mesą granitową – konsekrowany przez bp. Jerzego Mazura. Tuż obok ołtarza (po stronie północnej) stoi rzeźbiona ambona. Jest ona częścią ołtarza ewangelickiego, kiedyś nierozzerwalnie złączona z ołtarzem głównym. Po 1945 r., gdy obiekt ten przejęli katolicy, została rozdzielona i przystosowana do funkcji i tradycji Kościoła katolickiego. Drewniana chrzcielnica umieszczona została w prezbiterium przy prawym filarze. Wykonano ją na wzór przedwojennej w roku 2019.

Naprzeciw ołtarza głównego mieści się chór muzyczny z drewnianą balustradą. W 1698 r. pisarz powiatowy Rafał Waga ufundował dla kościoła w Miłkach emporę organową na której znajdują się organy.

W kościele znajduje się XVII-wieczny krzyż, który pochodzi z pierwotnego wyposażenia ołtarza. Z czasem umieszczono go na ambonie, a następnie pod emporą organową. Wysokość ok. 120 cm. Wśród cennych przedmiotów należących do kościoła należy wymienić dwa świeczniki, które pochodzą z XVII w. i są wykonane z miosądzu.

W prezbiterium, po obu stronach ołtarza, mieszczą się dwa neogotyckie witraże pochodzące z początków XX-stulecia (1918 r.). W jednym z nich widoczny jest Chrystus i wojsko przechodzące obok kościoła w Miłkach, a w drugim św. Michał Archanioł nad pejzażem z oraczem. Oprócz zabytkowych witraży w kościele znajduje się pięć nowoczesnych witraży wykonanych w latach 80-tych przez p. Pawłowskiego z Kwidzyna.

W bocznych nawach umieszczono dwa nowe drewniane ołtarze, bogato zdobione (2017 i 2019). Jeden jest z obrazem „Jezu ufam Tobie” i z relikwiami św. Jana Pawła II (kropla krwi), a drugi z obrazem MB Nieustającej Pomocy. Nad nim wisi nowy, duży obraz MB Gietrzwałdzkiej powstały z okazji 140-lecia objawień (2017).

Obecnie na terenie parafii znajdują się dwie kaplice filialne: w Marcinowej Woli i Rudzie. Kaplica w Marcinowej Woli powstała w 1992 r. w jednym z pomieszczeń szkoły podstawowej (dziś już nieistniejącej). Wyposażona jest ona m.in. w obraz MB Częstochowskiej i różę papieską (znajdują się na ścianie prezbiterialnej), ołtarz posoborowy – drewniany, dwa boczne ołtarzyki: pw. Matki Bożej Fatimskiej (figura) i pw. Miłosierdzia Bożego (obraz).

Miejsce kultu w Rudzie zaczęto tworzyć w 1993 r. Początkowo nabożeństwa odbywały się w domu prywatnym, potem w przystosowanym do tego budynku Ochotniczej Straży Pożarnej (1999). Kaplicę pobłogosławił i nadał jej tytuł św. Rodziny z Nazaretu bp Jerzy Mazur 28 grudnia 2003 r. Na głównej ścianie prezbiterium znajduje się drewniany krzyż z pasyjką (ok. 2 m wysoki), obraz pw. Świętej Rodziny i tabernakulum (od 2010 r.). Ołtarz posoborowy – drewniany. To prosty stół, wykonany z drewna z portatyłem konsekrowanym 30 marca 1954 r. przez ks. Stefana Biskupskiego z podpisem ks. Franciszka Bryksa (wcześniej stał w kościele parafialnym w Miłkach). W kaplicy tej znajdują się jeszcze dwa ołtarze boczne: MB Częstochowskiej i Miłosierdzia Bożego (obrazy).

Plebania to parterowy budynek murowany, otynkowany, podpiwniczony, z zagospodarowanym poddaszem. Jej wymiary to 18 m długości, 10 m szerokości i 10 m wysokości. Obiekt, wzniesiony na początku XX w., został w latach osiemdziesiątych gruntownie odremontowany.

Cmentarz grzebalny jest własnością Gminy Miłki (od 2014 r.). Założony został jeszcze w XIX w. Dziś ma powierzchnię ok. 1,30 ha i jest ogrodzony siatką (brama metalowa). Na cmentarzu znajduje się m.in. gotycka murowana kaplica cmentarna. Najstarsze zachowane tu groby pochodzą z końca XIX w. Oprócz cmentarza parafialnego na terenie parafii znajdują się liczne cmentarze wojskowe z czasów I i II wojny światowej oraz tzw. cmentarze wioskowe.

W 1997 r. do parafii należało ponad 1900 katolików, w 2017 r. zaś – ok. 2100. Zamieszkują oni następujące miejscowości: Czyprki, Konopki Małe, Konopki Wielkie, Konopki Nowe, Lipińskie, Lipowy Dwór, Marcinowa Wola, Miechy, Miłki, Przykop, Ruda, Staświny, Staświny Osada, Wierciejki oraz Wyszowate.

Po 1945 r. opiekę duszpasterską nad tutejszymi katolikami sprawowali: ks. Kazimierz Cyganek (1946-1948), o. Piotr Koszykowski OFM Cap. (1948-1952), ks. Jan Bohdanowicz (1952-1978), ks. Józef Bogusław Kosakowski (1978-1989), ks. Kazimierz Suchecki (1989-2000), ks. Wiesław Śliwczyński (2000-2014) i ks. Marcelli Ogar (od 2014 r.). Z parafii pochodzą m.in. s. Stanisława Micielica CSC, s. Katarzyna Styczyńska CSFN, s. Jolanta Styczyńska SSCJ.

A. Wakar, T. Wilan, *Giżycko. Z dziejów miasta i powiatu*, Olsztyn 1966; H. Stasiewska, *Działalność duszpasterska w parafii Matki Bożej Królowej Polski w Miłkach w latach 1946-1997*, Warszawa 1999 [mps BUKSW]; W. Guzewicz, *Miłki*, „Encyklopedia Katolicka”, t. 12, Lublin 2008, kol. 1080; J. Sikora, *Z wizytą w parafii Miłki*, „Martyria” 2011, nr 6, s. 9, 24; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2012. Stan z 15 września 2012 r. w roku Jubileuszu XX-lecia istnienia Diecezji Elckiej*, red. A. Skowroński i in., Elk 2012, s. 368-370; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2017: w roku Jubileuszu XXV-lecia istnienia Diecezji Elckiej. Stan na 1 października 2017 r.*, [opr. M. Maczan], Elk 2017, s. 164; W. Guzewicz, *Świadectwo wiary. Studium administracyjno-historyczne parafii i kościołów dekanatu pw. św. Krzysztofa w Giżycku*, Elk 2019, s. 48-61.

* * *

Streszczenie

W artykule przedstawiono ośrodki kościelne w Lipsku (Matki Bożej Anielskiej), Mikaszówce (Św. Marii Magdaleny), Mikołajkach (Matki Bożej Różańcowej), Mikołajkach (św. Mikołaja) i Miłkach (Matki Bożej Królowej Polski).

Słowa kluczowe: Lipsk, Mikaszówka, Mikołajki, Miłki, diecezja elcka, Kościół katolicki.

Churches and Parishes of the Diocese of Elk (part 14)

Summary

The article presents the church centers in Lipsk (Our Lady of the Angels), Mikaszówka (St. Mary Magdalene), Mikołajki (Our Lady of the Rosary), Mikołajki (St. Nicholas) and Miłki (Mother of God, Queen of Poland).

Keywords: Lipsk, Mikaszówka, Mikołajki, Miłki, Diocese of Elk, Catholic Church.

Bibliografia

- Guzewicz W., „*Ja pójde za nią*”. *Błogosławiona Marianna Biernacka (1888-1943)*, Elk 2010.
Guzewicz W., *Diecezja elcka w zarysie (1992-2012)*, Elk 2012.
Guzewicz W., *Katalog duchowieństwa diecezji elckiej. Zmiany administracyjno-personalne w latach 1992-2017*, Elk 2018.

- Guzewicz W., *Lipsk i okolice. Studium historyczne parafii dekanatu Lipsk*, Ełk 2009.
- Guzewicz W., *Milki*, „Encyklopedia Katolicka”, t. 12, Lublin 2008, kol. 1080.
- Guzewicz W., *Parafia Mikaszówka 1907-2007*, „Episteme” 61(2007).
- Guzewicz W., *Świadectwo wiary. Studium administracyjno-historyczne parafii i kościołów dekanatu pw. św. Krzysztofa w Giżycku*, Ełk 2019.
- Guzewicz W., *Zarys dziejów diecezji elckiej (1992-2007)*, w: *Wczoraj i dziś. Z dziejów Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce północno-wschodniej*, red. W. Brenda, A. Pyżewska, K. Sychowicz, Białystok 2014, s. 193-216.
- Guzewicz W., *Zwyczaj, obrzędy i obyczaje związane z rezurekcją i świętowaniem Wielkanocy na pograniczu polsko-białoruskim w okolicach Teolina i Mikaszówki w XIX i XX w.*, „Rocznik Elcki” 8(2011) [druk: 2012], s. 41-49.
- Schematyzm Diecezji Elckiej 2012. Stan z 15 września 2012 r. w roku Jubileuszu XX-lecia istnienia Diecezji Elckiej*, red. A. Skowroński i in., Ełk 2012.
- Schematyzm Diecezji Elckiej 2017: w roku Jubileuszu XXV-lecia istnienia Diecezji Elckiej. Stan na 1 października 2017 r.*, [opr. M. Maczan], Ełk 2017.
- Wiśniewski J., *Dzieje osadnictwa w powiecie augustowskim od XV w do końca XVIII wieku*, w: *Studia i materiały do dziejów Pojezierza Augustowskiego*, red. J. Antoniewicz, Białystok 1967, s. 13-294.
- Wrzeszcz M., *Lipsk*, „Encyklopedia Katolicka”, t. 10, Lublin 2004, kol. 1125-1126.